

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN VĂN NAM

**ẤN DỤ Ý NIỆM VỀ TÌNH YÊU TRONG THƠ MỚI
1932 - 1945**

(Trên cứ liệu Thi nhân Việt Nam và thơ Xuân Diệu, Nguyễn Bính)

**LUẬN ÁN TIẾN SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2018

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN VĂN NAM

**ẤN DỤ Ý NIỆM VỀ TÌNH YÊU TRONG THƠ MỚI
1932 - 1945**

(Trên cứ liệu Thi nhân Việt Nam và thơ Xuân Diệu, Nguyễn Bính)

Ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã ngành: 9 22 01 02

**LUẬN ÁN TIẾN SĨ
NGÔN NGỮ, VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: GS.TSKH. Lý Toàn Thắng

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả trình bày trong luận án là trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình khoa học nào.

Thái Nguyên, tháng 04 năm 2018

Tác giả luận án

Trần Văn Nam

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên, cho tôi gửi lời cảm ơn đến các thầy cô giáo và Ban Chủ nhiệm khoa Ngữ văn, Phòng Đào tạo (Bộ phận Quản lý sau đại học) - Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên cùng quý thầy cô ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Hà Nội đã tận tình giảng dạy, động viên, nhiệt tình giúp đỡ và tạo điều kiện tốt nhất cho tôi trong suốt quá trình học tập.

Tôi xin được bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới GS.TSKH Lý Toàn Thắng, người thầy đã cho tôi nền tảng tri thức, kinh nghiệm và lòng ham nghiên cứu khoa học để hoàn thành luận án này.

Cuối cùng, tôi xin cảm ơn người thân và bạn bè đã động viên, tiếp sức để tôi có được kết quả như hôm nay.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 04 năm 2018

Tác giả luận án

Trần Văn Nam

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC BẢNG.....	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu.....	1
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Phương pháp và thủ pháp nghiên cứu.....	3
6. Ý nghĩa của đề tài.....	4
7. Bố cục của luận án	4
Chương 1: TỔNG QUAN VỀ TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ	
LUẬN.....	5
1.1. Lịch sử vấn đề nghiên cứu	5
1.1.1. Tình hình nghiên cứu về ẩn dụ ý niệm trong thi ca	5
1.1.2. Tình hình nghiên cứu ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong thi ca	8
1.2. Cơ sở lý luận	9
1.2.1. Khái quát về ẩn dụ.....	9
1.2.1.1. Ẩn dụ theo quan điểm truyền thống.....	9
1.2.1.2. Ẩn dụ theo quan điểm tri nhận.....	12
1.2.1.3. Ý niệm và cấu trúc ý niệm	13
1.2.1.4. Cấu trúc của ẩn dụ ý niệm.....	14
1.2.1.5. Các loại ẩn dụ ý niệm.....	15
1.2.2. Một số nội dung khác của ngôn ngữ học tri nhận	18
1.2.2.1. Cách thức tạo lập ẩn dụ ý niệm.....	18
1.2.2.2. Nghiệm thân	22
1.2.2.3. Lược đồ hình ảnh	24
1.2.2.4. Không gian tinh thần.....	26
1.2.2.5. Tính tương hòa văn hóa trong ẩn dụ ý niệm.....	29

1.2.2.6. Sự khác biệt giữa ẩn dụ ý niệm đời thường và ẩn dụ ý niệm trong thi ca	31
1.3. Tiểu kết.....	34
Chương 2: HỆ THỐNG ẨN DỤ CẤU TRÚC VỀ TÌNH YÊU TRONG THƠ MỚI.....	36
2.1. Xác lập ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong Thơ mới qua biểu thức thơ (trong Thi nhân Việt Nam)	36
2.2. Các miền nguồn của ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong Thơ mới.....	38
2.2.1. Các miền Nguồn chiếu xạ đến miền Đích.....	38
2.2.2. Các thuộc tính miền Nguồn chiếu xạ đến miền Đích	42
2.2.2.1. Miền nguồn là CĂN BỆNH	42
2.2.2.2. Miền nguồn là CUỘC HÀNH TRÌNH	45
2.2.2.3. Miền nguồn là SỰ GÀN GỮI	48
2.2.2.4. Miền nguồn là CÂY CỎ	52
2.2.2.5. Miền nguồn là SỰ NGÂY NGÁT	56
2.2.2.6. Miền nguồn là RƯỢU.....	58
2.2.2.7. Miền nguồn là SỢI TỜ.....	60
2.2.2.8. Miền nguồn là CUỘC CHIẾN	64
2.2.2.9. Miền nguồn là LỬA.....	66
2.2.2.10. Miền nguồn là CHẤT LỎNG	68
2.2.2.11. Miền nguồn là SỨC MẠNH HỒI SINH.....	70
2.2.2.12. Miền nguồn là SỢI DÂY	72
2.2.2.13. Miền nguồn là MÙI HƯƠNG.....	75
2.2.2.14. Miền nguồn là KHÚC CA	77
2.2.2.15. Miền nguồn là HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN.....	78
2.2.2.16. Miền nguồn là DÒNG SÔNG.....	80
2.2.2.17. Miền nguồn là VẬT MỎNG MẠNH.....	82
2.2.2.18. Miền nguồn là VẬT TRAO ĐỔI	84
2.2.2.19. Miền nguồn là TRÒ CHƠI.....	86
2.2.2.20. Miền nguồn là SỨC MẠNH VẬT LÝ.....	87

2.2.2.21. Miền nguồn là MA LỰC.....	88
2.3. Tiểu kết.....	89
Chương 3: NÉT RIÊNG VỀ CÁCH Ý NIỆM HÓA TÌNH YÊU TRONG THƠ MỚI	91
3.1. Nét khác biệt về cách ý niệm hóa tình yêu trong Thơ trung đại và Thơ mới.....	91
3.1.1. Chất liệu kiến tạo miền Nguồn	92
3.1.2. Cách ý niệm hóa tình yêu.....	97
3.1.2.1. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CĂN BỆNH	97
3.1.2.2. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỰ GÀN GỬI.....	101
3.1.2.3. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI TƠ.....	105
3.2. Nét khác biệt về cách ý niệm hóa tình yêu của Nguyễn Bính và Xuân Diệu.....	114
3.2.1. Sự hiện diện của hệ thống nhân vật trữ tình.....	115
3.2.2. Hệ thống từ ngữ chỉ thuộc tính các ánh xạ miền Nguồn.....	118
3.2.3. Cách thức ý niệm hóa tình yêu.....	122
3.2.3.1. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CĂN BỆNH	122
3.2.3.2. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỰ GÀN GỬI.....	125
3.2.3.3. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ LỬA	129
3.2.3.4. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CÂY CỎ.....	133
3.2.3.5. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI DÂY.....	135
3.2.3.6. Ấn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ RƯỢU	136
3.2.3.7. Các kiểu ấn dụ ý niệm khác về tình yêu	137
3.3. Tiểu kết.....	142
KẾT LUẬN	145
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CỦA TÁC GIẢ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	148
TÀI LIỆU THAM KHẢO	149
DANH MỤC TỰ LIỆU KHẢO SÁT	149

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 2.1: Hệ thống các ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong Thơ mới	36
Bảng 2.2: Lược đồ chiếu xạ từ miền nguồn CĂN BỆNH đến miền đích TÌNH YÊU	43
Bảng 2.3: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CĂN BỆNH.....	43
Bảng 2.4: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CUỘC HÀNH TRÌNH.....	45
Bảng 2.5: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CUỘC HÀNH TRÌNH.....	45
Bảng 2.6: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỰ GÀN GŨI.....	49
Bảng 2.7: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỰ GÀN GŨI.....	49
Bảng 2.8: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CÂY CỎ.....	53
Bảng 2.9: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CÂY CỎ	53
Bảng 2.10: Lược đồ chiếu xạ từ miền nguồn SỰ NGÂY NGÁT đến miền đích TÌNH YÊU	56
Bảng 2.11: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỰ NGÂY NGÁT	56
Bảng 2.12: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ RƯỢU	58
Bảng 2.13: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ RƯỢU	59
Bảng 2.14: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI TƠ.....	60
Bảng 2.15: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI TƠ	61
Bảng 2.16: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CUỘC CHIẾN	64

Bảng 2.17: Các thuộc tính được chiếu : ền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ ۛۛۛۛ CHIẾN.....	65
Bảng 2.18: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ LỬA	67
Bảng 2.19: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ LỬA	67
Bảng 2.20: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm CHẤT LỎNG.....	68
Bảng 2.21: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ CHẤT LỎNG	69
Bảng 2.22: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỨC MẠNH HỒI SINH.....	71
Bảng 2.23: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỨC MẠNH HỒI SINH	71
Bảng 2.24: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI DÂY ...	73
Bảng 2.25: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỢI DÂY	73
Bảng 2.26: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm MÙI HƯƠNG	75
Bảng 2.27: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ MÙI HƯƠNG	76
Bảng 2.28: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ KHÚC CA..	77
Bảng 2.29: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ KHÚC CA	77
Bảng 2.30: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN	79
Bảng 2.31: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ HIỆN TƯỢNG TỰ NHIÊN	79
Bảng 2.32: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ DÒNG SÔNG	80
Bảng 2.33: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ DÒNG SÔNG	80

Bảng 2.34: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ VẬT MỎNG MANH.....	82
Bảng 2.35: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ VẬT MỎNG MANH	82
Bảng 2.36: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ VẬT TRAO ĐỔI	84
Bảng 2.37: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ VẬT TRAO ĐỔI.....	84
Bảng 2.38: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ TRÒ CHƠI.	86
Bảng 2.39: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ TRÒ CHƠI	86
Bảng 2.40: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỨC MẠNH VẬT LÝ.....	87
Bảng 2.41: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ SỨC MẠNH VẬT LÝ	88
Bảng 2.42: Lược đồ chiếu xạ của ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ MA LỰC	88
Bảng 2.43: Các thuộc tính được chiếu xạ từ miền nguồn đến miền đích trong ẩn dụ ý niệm TÌNH YÊU LÀ MA LỰC	89
Bảng 3.1: Các phạm trù hình ảnh kiến tạo miền Nguồn trong các biểu thức ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong thơ trung đại và thơ mới.....	93
Bảng 3.2: Hệ thống phạm trù nhân vật trữ tình xuất hiện trong các ẩn dụ ý niệm về tình yêu trong thơ Nguyễn Bính và Xuân Diệu.....	116